

Korkeakoulupolitiikan dynamiikat Suomessa

■ Jaakko Kauko

”Mistä ei voi puhua, siitä on vaiettava”, kirjoittaa Ludwig Wittgenstein loogis-filosofisessa tutkielmassaan vuonna 1922. Kuten hän nerokkaan yksinkertaisesti ehdottaa, kieli rajoittaa sitä, mistä voimme keskustella. Olen katsonut aiheelliseksi tuoda uuden valtaa käsittelevän termin koulutuspolitiikan analyysiin. Tämä käsite on dynamiikka.

Suomen kielessä on yksi sana, joka tarkoittaa valtaa. Sana ”mahti” on vanhahtava ja lähes poistunut käytöstä, kun taas ”voima” aiheuttaa mielle-yhtymän fysiikkaan. Valta on suomeen lainattu germaanisista kielistä. Peruina ovat ruotsin *våld*, *vælde* tai saksan *Gewalt*. Ruotsissa on käytössä tämän lisäksi *makt* ja *styre* ja saksassa vastaavasti *Herrschaft* ja *Macht*. (Hyvärinen 2003, 64.)

Tämä yksipuolinen sana *valta* on valtavan tärkeä myös muulle suomen kielen sanastolle. Tärkeys näkyy yhdyssanoissa ja johdannaisissa. Poliitikasta kiinnostuneelle tutkijalle tärkeimpänä esimerkkinä valta-sanan johdannaisista on *valtio*. Valtio-sana on myös ollut erittäin tärkeä poliittiselle käsitteenmuodostukselle. Suomalaisen politiikan ja historian valtiokeskeisyydestä kertoo paljon se, että sana poliittinen korvattiin pitkään sanalla valtiollinen. *Politiikasta* puhuminen yleisty vasta tullessa 1960-luvulle. (Palonen 2003.)

Suomen kielessä politiikan kiinnittyminen valtioon kuvastaa hyvin aikaisemman tutkimuksen rajoitteita. Klassinen lähestymistapa koulutuspolitiikan päätöksentekoon on ollut osallistuvien instituutioiden erittely, kuvaus ja historia. Toinen tavanomainen lähestymistapa on ollut politiikan hahmottaminen vaiheissa päätöksenteosta toteutuksen kautta arviointiin. Liian usein politiikkaa nähdään vain ”valtiollisissa” tapahtumissa, jotka voidaan lukea lakikirjojen sivuilta tai jotka ovat ajankohtaisia poliittisille päätöksentekijöille. Suurimpana ongelmana tällöin on se, että julkiselta keskustelulta piilossa olevat ja politiikan toimintaan liittyvät juonteet jäävät varjoon.

Suomalaisessa korkeakoulupolitiikan tutkimuksessa aikaisemmin dynamiikkaa teoreettisena käsitteenä on käyttänyt vain Jussi Välimaa (2005). Ulkomaisissa tutkimuksissa termin käyttö on ollut tavanomaisempaa, mutta dynamiikkaa ei ole tarkasti määritelty. Englanninkielisessä kirjallisuudessa dynamiikka rinnastuu usein siihen, mitä suomeksi puhuttaisiin muutoksena (esim. Maassen & Olsen 2007; Kogan & Hanney 2000).

Omassa tutkimuksessani dynamiikka kertoo vallasta korkeakoulupolitiikassa. Dynamiikka kuvaa potentiaa (ks. Teinonen 2002). Dynamiikka kertoo ensiksi siitä, mikä on mahdollista ja toiseksi minkälaisia rajoituksia potentian toteuttamiselle tapahtuu historian aikana. Toisin sanoen, dynamiikka pystyy käsitteellisesti yhdistämään kaksi vallan tärkeää ominaisuutta: historiassa tapahtuvan muutoksen ja toimijoiden väliset suhteet.

Näihin kahteen ominaisuuteen eli historiallisuuteen ja toimijoiden suhteisiin keskittyminen vaikuttaisivat olevan avaimet dynamiikan tutkimukseen. Myös aiemmasta dynamiikan tutkimuksesta voi havaita nämä kaksi lähtökohtaa. Ensinnäkin vain historiallisen otteen kautta voidaan saada ymmärrys dynamiikasta (Clark 2008, 40–402; Pierson 2004, 16). Toiseksi tutkimuksessa tulee keskittyä toimijoiden vuorovaikutukseen sen sijaan, että oletettaisiin rakenteen tai toimijoiden ominaisuuksien määrävän lopputuloksen (Ferlie, Musselin & Andresani 2008; Välimaa 2005; Kogan, Bauer, Bleiklie & Henkel 2000, 213; Bleiklie 2000, 54–55). Näiden lähtökohtien kautta dynamiikka tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tarkastella monimutkaista järjestelmää, mikä on ollut aiemmissa hahmotuksissa ongelmallista.

Väitöskirjani *Korkeakoulupolitiikan dynamiikat Suomessa* tarkoituksena on rakentaa ymmärrystä suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän dynamiikasta (Kauko 2011). Korkeakoulupoliittiseen järjestelmään katson kuuluvan keskeisesti eri instituutioita. Tutkimuksessa

ovatkin mukana useat yliopistot, keskeiset ministeriöt ja yliopistojen eri sidosryhmät.¹ Määrittelen nämä instituutiot tutkimukseni toimijoiksi ja dynamiikan toimijoiden välisen vuorovaikutuksen säännön mukaisuuksiksi. Huomattavaa on, että säännön mukaisuus ei tarkoita samankaltaisuutta eikä pysyvyyttä vaan ajassa alati kehittyviä ja loputtomassa liikkeessä olevia vuorovaikutuksen kuvioita.

Tutkimusaineistoni keskittyy aikaisemman tutkimuksen avulla rajattuun ajanjaksoon 1980-luvulta eteenpäin (vrt. Rinne 2010; Kivinen, Rinne & Ketonen 1993). Pääaineisto on kahdenkymmenenviiden korkeakoulupolitiikan avainhenkilön haastattelu, täydentävä aineisto on keskeisten instituutioiden laaja dokumenttiaineisto, ja olen myös käyttänyt tilastodataa.

Jotta siitä voitaisiin puhua, mistä on aiemmin vaiettu, olen lähtenyt liikkeelle tukevalla teorianmuodostuksella ja vahvasti aineistolähtöisesti. Olen tutkimusta tehdessäni työskennellyt siis samanaikaisesti kahdella suunnalla. Teoreettisella suunnalla olen rakentanut suomalaisen korkeakoulupolitiikan dynamiikkaa hahmottavan teoreettisen mallin. Empiirisellä suunnalla olen tutkinut dynamiikkaa toimijoiden näkökulmasta. Olen työstänyt teoreettisen mallin ja empiirisen tulkinnan yhtä aikaa kumppaakin alati täsmentäen.

Korkeakoulupolitiikan dynamiikan teoreettinen malli

Teoreettinen malli suomalaisen korkeakoulupolitiikan dynamiikasta muodostaa koko tutkimukseni ytimen ja mahdollistaa tutkimustulosten artikuloinnin. Teoreettisen mallin esittelyn yhteydessä käyn läpi ne tulkinnat tutkimusaineistosta, jotka malli on avannut.

Teoreettisen viitekehityksen muodostaa Kari Palosen käsittehistoriallinen analyysi politiikasta toimintana. Tämän analyysin pohjalta olen eritellyt dynamiikalle olennaiset kaksi ulottuvuutta eli ajatukset politiikasta *tilanteena* ja *mahdollisuutena*. Tilanne sopii hyvin historiallisen perspektiivin tarkasteluun, joka on myös

dynamiikan tutkimuksen lähtökohta. Mahdollisuuden avulla kuvaan taas dynamiikan toista lähtökohtaa eli keskittymistä toimijoiden vuorovaikutukseen. Kohdennan sekä tilanteen että mahdollisuuden ulottuvuuksia tarkemmin *agenda setting* -teorioihin pohjaten. Muodostan teoreettiselle mallille kaksi ulottuvuutta.

Ensimmäinen ulottuvuus, politiikan kuvaamisen *tilanteena* liittyy ajatukseen otollisesta hetkestä, jolloin totuttu politiikan linja voidaan murtaa. Metaforisesti tämä kuvastuu *kairos*-hetkessä, aikana, jossa voidaan nähdä historiallinen epäjatkumo. Muutos edellyttää sopivan tilanteen huomaamista tai olemassa olevan tilanteen radikaalia uudelleentulkintaa otolliseksi. (Palonen 2003.)

Agenda setting -teorioiden perusteella olen erottanut poliittiselle tilanteelle merkityksellisenä korkeakoulupoliittisen järjestelmän kaksi tekijää (Kauko 2011, 26–34; ks. esim. Sabatier 1993; Baumgartner & Jones 2009). Tekijät ovat korkeakoulupoliittisen järjestelmän ulkoiset ja sisäiset. Ulkoihin tekijöihin kuuluvat yleisesti historialliset kehityskulut ja tarkemmin poliittinen järjestelmä. Sisäiset tekijät liittyvät korkeakoulupoliittisen järjestelmän instituutioihin. Olemassa olevat instituutiot, niiden liittoumat, monopolit ja hajanaisuudet olennaisesti rajoittavat korkeakoulupoliittisen järjestelmän toimintaa. Kutsun näitä sisäisiä tekijöitä institutionaaliseksi rakenteeksi.

Politiikan tilanne on otollinen, jos ulkoiset tekijät ja institutionaalinen rakenne ovat yhteensopivia, ja vastaavasti ristiriitainen, mikäli näin ei ole. Dynamiikan teoreettisen mallin mukaan poliittinen tilanne tietyssä ajanhetkessä voi siis olla joko *otollinen* tai *ristiriitainen*.

Toinen teoreettisen mallin ulottuvuus, poliittiset mahdollisuudet tai paremmin *toimintamahdollisuudet* liittyvät kiinteästi politisointiin. Politisointi luo uusia mahdollisuuksia. Politisoinnilla tulkitaan jokin asia kiistanalaiseksi tai ymmärrettään uudella tavalla olemassa olevia kiistoja. Politisoinnin vakiinnuttaminen, epäpolitisointi on vaikeaa ja harvinaista (Palonen 2003).

Agenda setting -teoriat tarjoavat syvemmän näkökulman myös toimintamahdollisuuksien politisoitumiseen (Kauko 2011, 34–38). Politisoituminen tapahtuu, kun niin sanottujen policy-

¹ Ammattikorkeakoulut on rajattu tutkimuksesta pois.

yrittäjien onnistuu yhdistellä sopivasti ratkaisuja, ongelmia ja poliittista tilannetta (Kingdon 2003). Politisoituminen tarkoittaa usein uusien mahdollisuuksien avautumista. Mikäli politisoitumista ei ole tapahtunut, toimijoilla on käytettävissä vakiintuneita mahdollisuuksia. Vakiintuneet mahdollisuudet tarkoittavat rutiininomaista toimintaa, jonka politisointiin ei nähdä syytä tai ole halua. Dynamiikan teoreettisen mallin mukaan toimintamahdollisuudet voivat olla siis joko *vakiintuneita* tai *politisoituneita*.

Yhteenvetona dynamiikan teoreettisessa mallissa on kaksi ulottuvuutta eli tilanne ja mahdollisuus. Kummallakin ulottuvuudella on kaksi ääripäätä. Yhteensä teoreettinen malli hahmottaa neljä mahdollista dynamiikkaa (taulukko 1).

Neljä politiikkajuonetta

Teoreettiset dynamiikat konkretisoituvat neljässä politiikkajuonteessa. Poliittikkajuonteilla tarkoitetaan jonkin poliittisen kysymyksen ympärillä olevia kokonaisuuksia. Havaitsen tutkimusaineistossa siis neljä politiikkajuonetta, joista kukin toimii yhden dynamiikan mukaisesti.

Ensimmäinen teoreettisen mallin dynamiikka, *uudistusdynamiikka*, luonnehtii hetkeä, jossa poliittinen tilanne on otollinen ja jossa toimintamahdollisuudet ovat politisoituneet. Tilanteen syntyyn on saattanut liittyä järjestelmän muokkauksista instituutioiden perustamisen, muuttamisen ja lakkauttamisen kautta. Järjestelmän uudistamista ajavat policy-yrittäjät, jotka esittävät lempiratkaisujaan esillä oleviin ongelmiin.

Tutkimukseni mukaan tutkimuspolitiikan juonne toimii uudistusdynamiikan mukaisesti. Uudistumisesta huolimatta tutkimuspolitiikan sisällä innovaatiopolitiikka ja perustutkimuspolitiikka ovat erilaisessa asemassa. Uudistusdynamiikka toteutuu erityisesti politiikan painottu-

misessa innovaatioihin perustutkimuksen sijasta. Innovaatiopolitiikan menestyksenkäs kehityskaari kiteytyy siihen, mitä ymmärretään kansallisella innovaatiojärjestelmällä (ks. Miettinen 2002). Innovaatiojärjestelmään on sisäänrakennettuna voimakas ajatus informaatioteknologian aiheuttamasta talouskasvusta erityisesti 1990-luvun lamasta noustaessa. Viimeisimpiä innovaatiopolitiikkaa painottavia kehityskaaria on työ- ja elinkeinoministeriön perustaminen vuonna 2008.

Tutkimuspolitiikan juonteessa onkin syntynyt kaksi löyhää koalitiota, joiden välillä on selvä jännite. Innovaatiopoliittiseen koalitioon kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriö, Tekes, Sitra ja valtiovarainministeriö. Perustutkimuskoalitiiossa operoivat opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Akatemia ja monitieteiset yliopistot. Kiista on kärjistynyt entisestään innovaatiokoalition rahoitusta kasvattavien päätösten myötä.

Tutkimuspolitiikassa kohdistetaan huomattavasti enemmän toimenpiteitä erilaisten innovaatioiden kuin perustutkimuksen parantamiseen. Ensisijaisesti politisoituneita toimintamahdollisuuksia onkin innovaatiopolitiikan koalitiolla ja sen policy-yrittäjillä.

Toinen teoreettisen mallin esittämä dynamiikka on *lukkodynamiikka*. Tällöin korkeakoulupoliittisen järjestelmän poliittinen tilanne on ristiriitainen. Samaan aikaan politiikkajuonteessa on politisoituneita toimintamahdollisuuksia. Politisoinnit eivät kuitenkaan voi toteutua, sillä korkeakoulupoliittisen järjestelmän tilanne on muutokselle ristiriitainen.

Aineistosta tekemäni tulkinna mukaan aluepolitiikan juonne on lukkodynamiikassa. Taustana on pitkään jatkunut korkeakoulujärjestelmän kasvu, joka on luonut laajan korkeakouluverkon ympäri maata (Pernaa 2007; Nevala 1999; Kivinen ym. 1993). 1990-luvulta lähtien korkeakouluihin

Taulukko 1. Suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän dynamiikka neljässä politiikkajuonteessa.

	Muutokselle ristiriitainen poliittinen tilanne	Muutokselle suosiollinen poliittinen tilanne
Vakiintuneet toimintamahdollisuudet	Kitkadynamiikka: <i>hallintapolitiikka</i>	Konsensuaalinen muutosdynamiikka: <i>kansainvälinen politiikka</i>
Politisoituneet toimintamahdollisuudet	Lukkodynamiikka: <i>aluepolitiikka</i>	Uudistusdynamiikka: <i>tutkimuspolitiikka</i>

äino

**TALVEN
JUHLIIN**

**FREDA 33
HELSINKI
MA-PE 10.30-18
LA 10.30-15
PUH. 611 611
WWW.AINO.NET**

liittyvät aluepoliittiset intressit ovat ajautuneet törmäyskurssille korkeakouluverkon karsimisen vaatimusten kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriöillä olisi pyrkimystä niin sanottuun ”rakenteelliseen kehittämiseen”. Tämä estyy, sillä policy-yrittäjät eli poliitikot eivät halua tehdä asiasta päätöksiä seuraavissa vaaleissa kostautuvan ”aluepoliittisen itsemurhan” pelossa. Toisin sanoen, alueellisen edustuksen ja eri puolille maata sijoitettujen korkeakoulujen raamittama poliittinen tilanne ei salli rakenteellisen kehittämisen politisoituneiden toimintamahdollisuuksien käyttöä.

Dynamiikan mallin kolmannessa, *konsensuaalisessa muutosdynamiikassa* järjestelmä toimii rutiiniensa mukaisesti. Mahdollisuuksia on tavanomaisiksi koetuissa toimenpiteissä. Järjestelmän poliittinen tilanne tukee harjoitettua toimintaa ja sen avulla tehtyä muutosta.

Tekemieni empiiristen havaintojen mukaan konsensuaalinen muutosdynamiikka on kansainvälisen politiikan juonteessa. Viimeistään 1990-luvulta alkanut Suomen kansainvälinen avautuminen on vaikuttanut myös korkeakoulupoliittiseen järjestelmään. Institutionaalisten sopeutumien kautta poliittinen tilanne on muuttunut kansainväliselle vuorovaikutukselle suotuisaksi. Korkeakoulupoliittinen järjestelmä on institutionaalisesti mukautunut kansainväliseen kanssakäyntiin viimeistään 1990-luvun lopulla. Kansainvälinen yhteistyö on siis arkipäiväistynyt ja institutionalisoitunut. Haastateltavat taas korostivat yksimielisesti kansallista kilpailukykyä ja globaalin toimintakentän haasteita analysoidessaan poliittista tilannetta.

Haastateltavien suhtautuminen kansainväliseen vuorovaikutukseen on instrumentaalinen. Koulutus nähdään kansallisena projektina, jossa pyritään tuomaan maailman hyödyt Suomeen (ks. Koivula, Rinne & Niukko 2009; Lampinen 2003). Politisoinneille on niukalti tilaa, mitä kuvastaa se, että kansainväliset suhteet hoidetaan korkeakoulupoliitikassa virkamiesreittiä. Samalla se, että kansainvälinen yhteistyö politisoi muiden politiikkajuonteiden toimintamahdollisuuksia, jää kyseenalaistamattomaksi ja kiistattomaksi.

Teoreettisen mallin mukainen neljäs dynamiikka eli *kitkadynamiikka* viittaa korkeakoulu-

poliittisen järjestelmän toimintaa vaikeuttavaan perusristiriitaan. Tätä perusristiriitaa ei voida välittömästi muuttaa, sillä se ei ole ensinnäkään politisoitunut ja toisaalta poliittinen tilanne ei edesauta sen muutosta.

Tutkimuksessani havaitsen kitkadynamiikan hallintopolitiikan juonteessa. Poliittisen tilanteen ristiriitaisuuden taustalla on siirtyminen uuteen julkisjohtamiseen 1980-luvulta alkaen. Siirtymästä johtuen poliittiset strategiset tavoitteet ja budjettiin liittyvät päätökset on eriytetty (Tiili 2008; Temmes 1996).

Hallituksessa budjetin tarkastelu tapahtuu valtiovarainministeriön esityksen pohjalta palois- eli ministeriökohtaisesti. Tämä johtaa siihen, että ministeriöiden välisistä rahansiirroista ei pystytä juuri keskustelemaan. Budjettia ei myöskään käytännössä tarkastella yhtä aikaa politiikan tavoitteiden asettelun kanssa. Myöskään kaikki keskeiset osapuolet sisältävän tutkimus- ja innovaationeuvoston päätöksiä budjetista ei noudateta. Poliittista liikkumavaraa taas rajoittaa sitova hallitusohjelma ja ajatus ”valtiokonsernista”.

Poliittisten tavoitteiden ja taloudellisten keinojen eriytyminen näkyy myös opetus- ja kulttuuriministeriön ja yliopistojen välisissä suhteissa. Yliopistojen tulosohjauksessa ministeriön näkökulmasta yliopistoja kiinnostaa vain lisärahoitus eikä poliittisista linjauksista keskusteleminen. Yliopistojen katsannossa opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa käytävässä neuvottelussa ei taas ole juuri liikkumavaraa. Haastateluissa esitettiin, että yliopistojen rahoitus määräytyy pääosin aiempien vuosien perusteella. Kaiken lisäksi myös yliopistojen yhteinen kannanmuodostus on vaikeaa.

Mistä on vaiettu?

Mitä dynamiikan avulla olen sitten voinut sanoa sellaista, mistä aikaisemmin on pitänyt vaieta? Empiiriseltä kannalta kunkin politiikkajuonteiden dynamiikan vaietetut osat vaikuttivat kaikkein eniten muihin politiikkajuonteisiin. Tutkimuspolitiikassa kahden koalition kiistely rajoittuu hallintopolitiikan kitkadynamiikan mukaisesti. Kiistat liittyvät ennemmin rahoituksen jaon epätasaisuuteen kuin vaikka siihen, mitä tar-

koitetaan kansallisella innovaatiojärjestelmällä. Aluepoliittisessa juonteessa lukkoa ei taas voida poliittisen järjestelmän vuoksi purkaa.

Politisioimattomat politiikkajuonteet eli kansainvälinen politiikka ja hallintopolitiikka vaikuttivat kaikkein merkittävimmin koko korkeakoulupoliittiseen järjestelmään. Kansainvälisen politiikan juonteen dynamiikassa ulkomaisten esimerkkien asemaa tai niiden instrumentaalista käyttöä ei kyseenalaisteta. Hallintopolitiikan juonteessa ei pystytä keskustelemaan politiikkaa ja taloutta erottavasta toimintamallista.

Vuorovaikutuksen säännönmukaisuus, dynamiikka, näyttääkin perustuvan olennaisesti vaietuille asioille. Kokonaisuudessaan politiikan toiminta on luonteeltaan arvaamatonta ja muotoutuu ennustamattomien tilanteiden ja mahdollisuuksien rajaamana. Näinkin monimutkaisien tilanteiden hahmottamiseen dynamiikan analysointi vaikuttaisi olevan käypä työkalu.

Dynamiikan teoreettisen mallin avulla on mahdollista puhua korkeakoulupoliitiikan vuorovaikutuksen säännönmukaisuuksista, jotka ovat aiemmassa tutkimuksessa ja politiikan teossa jääneet vaietuksi. Jatkossa korkeakoulupoliitiikan dynamiikan teoreettista mallia voisi jalostaa vertailevan tutkimuksen tarpeisiin ja käyttää sitä myös korkeakoulupoliitiikan ulkopuolella.

Kirjallisuutta

- Baumgartner, F. R. & Jones, B. D. (2009). *Agendas and instability in American politics*. 2. p. Chicago University Press.
- Bleiklie, I. (2000). Policy Regimes and Policy Making. Teoksessa M. Kogan, M. Bauer, I. Bleiklie, & M. Henkel (toim.) *Transforming Higher Education. A Comparative Study*, 53–87. London: Jessica Kingsley.
- Clark, B. R. (2008). The Problem of Complexity in Modern Higher Education [Alunperin julkaistu 1993]. Teoksessa B. R. Clark, *On Higher Education. Selected Writings, 1956–2006*, 385–404. The Johns Hopkins University Press.
- Ferlie, E., Musselin, C. & Andresani, G. (2008). The steering of higher education systems: a public management perspective. *Higher Education*, 56 (3), 325–348.
- Hyvärinen, I. (2003). Valta. Teoksessa M. Hyvärinen, J. Kurunmäki, K. Palonen, T. Pulkkinen & H. Stenius (toim.) *Käsitteet liikkeessä*, 63–116. Vastapaino.
- Kauko, J. (2011). *Korkeakoulupoliitiikan dynamiikat Suomessa*. Väitöskirja. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 239. Käyttäytymistieteiden laitos, Helsingin yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6984-0>
- Kingdon, J. W. (2003). *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. 2. p. Longman.
- Kivinen, O., Rinne, R. & Ketonen K. (1993). *Yliopiston huomen. Korkeakoulupoliitiikan historiallinen suunta Suomessa*. Hanki ja Jää.
- Kogan, M. & Hanney, S. (2000). *Reforming Higher Education*. Higher Education Policy 50. London: Jessica Kingsley.
- Kogan, M., Bauer, M., Bleiklie, I. & Henkel, M. (2000). *Change and Continuity. Some Conclusions*. Teoksessa M. Kogan & S. Hanney (toim.) *Reforming Higher Education*, 199–214. Jessica Kingsley.
- Koivula, J., Rinne, R. & Niukko, S. (2009). Yliopistot yrityksiinä? Merkkejä ja merkityksiä Suomessa ja Euroopassa. *Kasvatus*, 40 (1), 7–27.
- Lampinen, Osmo (2003). *Suomen koulutusjärjestelmän kehitys*. 3. p. Gaudeamus.
- Maassen, P. & Olsen, J. P. (2007). *University Dynamics and European Integration*. Springer.
- Miettinen, R. (2002). *National Innovation System. Scientific Concept or Political Rhetoric*. Edita.
- Nevala, A. (1999). *Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa*. Bibliotheca historica 43. SKS.
- Palonen, K. (2003). *Politiikka*. Teoksessa M. Hyvärinen, J. Kurunmäki, K. Palonen, T. Pulkkinen & H. Stenius (toim.) *Käsitteet liikkeessä*, 467–518. Vastapaino.
- Pernaa, V. (2007). *Sivistyspolitiikan suurjärjestelmien rakentaminen*. Teoksessa V. Pernaa & A. Tiitta (toim.) *Sivistyksen ja tiedon Suomi. Suomen eduskunta 100 vuotta*, 9–144. Edita.
- Pierson, P. (2004). *Politics in Time. History, Institutions, and Social Analysis*. Princeton University Press.
- Rinne, R. (2010). The Nordic University Model from a Comparative and Historical Perspective. Teoksessa J. Kauko, R. Rinne & H. Kynkäänniemi (toim.), *Restructuring the Truth of Schooling – Essays on Discursive Practices in the Sociology and Politics of Education. A Festschrift for Hannu Simola*, 85–112. Research in Educational Sciences 48. FERA.
- Sabatier, P. A. (1993). Policy Change over a Decade or More. Teoksessa P. A. Sabatier & H. C. Jenkins-Smith (toim.) *Policy Change and Learning. An Advocacy Coalition Approach*, 13–39. Westview Press.
- Teinonen, S. A. (2002). *Teologian sanakirja*. 2. korj. p. Toim. Olli Hallamaa. Helsinki: Helsingin yliopisto, systemaattisen teologian osasto. Saatavilla: <http://www.helsinki.fi/teol/pro/sanakirja/Prima.pdf>.
- Temmes, M. (1996). Hallintopolitiikan rakennedoktriinit. *Hallinnon tutkimus*, 15 (2), 90–109.
- Tiili, M. (2008). *Ministers as strategic political leaders? Strategic political steering after NPM reforms in Finland*. Acta Politica 34. Department of Political Science, University of Helsinki.
- Wittgenstein, L. (1922). *Tractatus Logico-Philosophicus*. London: Kegan Paul. Suom. Heikki Nyman (WSOY 1970).
- Välimaa, J. (2005). Social Dynamics of Higher Education Reforms: The Case of Finland. Teoksessa Å. Gornitzka, M. Kogan & A. Amaral (toim.), *Reform and Change in Higher Education. Analysing Policy Implementation*, 245–268. Springer.

Kirjoittaja on filosofian tohtori, joka työskentelee Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitoksella KUPOLI-tutkimusryhmässä. Kirjoitus perustuu 17.6.2011 pidettyyn lectio praecursoriaan.